

AMIC

Publicació quinzenal per a esplai del soldat català de l'Exèrcit de la República
editada pels Serveis de Cultura al Front del Departament de Cultura de la Generalitat

La resistència de Catalunya

Dintre el curs del procés de la nostra guerra —resistència tenaç d'un poble, que li permeti forjar, amb l'Exèrcit de la República, l'instrument de la victòria definitiva— les darreres setmanes presenten un nou aspecte, una contingència momentània, però dolorosa, i que per ésser-ho, ha de reforçar encara més la moral de combat dels soldats catalans. Quan l'exèrcit invasor rebel i estranger trepitja terra catalana, el sentiment de defensar Catalunya pren una profunda i dramàtica plasticitat. Aquells catalans que quan la lluita tenia lloc fora dels nostres límits territorials podien dubtar del caràcter fonamentalment defensiu de la guerra que ens fan, ara que les avantguardes enemigues de moros i legionaris entren als nostres pobles i trepitgen la pròpia terra, no poden vacillar en servir l'exigència suprema de l'hora, que mana i obliga els catalans a defensar Catalunya.

Catalunya es defensa i és defensada. I la resistència de Catalunya marcarà una fita decisiva en el curs de la guerra. Catalunya amb el coratge dels seus soldats, amb la fortalesa abrupta del seu terreny, amb les reserves humanes materials i morals amb que compta, pot ésser i serà un reducte inexpugnable de la República. Fortificada del Pireneu al mar, amb línies defensives esglaonades que no permetin l'aprofitament desproporcionat d'un èxit ofensiu local obtingut amb l'acumulació de material, i serveixin per a restablir la línia primitiva, amb l'emplaçament degut de reserves suficients, Catalunya constitueix un camp atrinxerat d'una gran força de resistència. Pot ésser-ho encara més, com més fortificada sigui, però ja ho és des d'ara. Així ho prova el fet que la fermesa coratjosa dels nostres soldats ha deturat en els confins de la terra catalana l'ofensiva enemiga, i obligat l'exèrcit invasor a canviar d'objectiu i de propòsit.

En la resistència de Catalunya hi participen soldats d'altres pobles hispànics, igualment com nombrosos soldats catalans combaten en altres terres peninsulars. Victimes de la mateixa agressió i companys en la mateixa causa, uns i altres, qualsevol que sigui el lloc que ocupin, contribueixen noblement a l'esforç comú i a la victòria final. Per això podem rebre i saludar com a germans, els que no éssent-ne fills defensen Catalunya; per què

(Segueix a la pàgina 10)



A Catalunya

Lluny estic del teu cel, oh Pàtria meua!,
i enllac veig el teu sol, la teua mar.
Si jo fos l'orionell que lliure es lleva,
d'un sol vol em tindries a ta llar.
Al meu cor, no s'hi mou cap esperança,
el meu son no s'adorm de massa lluny;
ací on sóc no hi ha pau ni hi ha bonança,
car la mort amb mil veus a prop retruny.
El destí m'ha posat sobre la terra
on la sang va florint-hi vermellor;
sóc soldat, un de tants, d'aquesta guerra,
i el teu nom és el meu suport millor.
Es el símbol de flames que reflexa
llum i ardor al parlar silent dels ulls.
Crit matern, és la veu i el braç d'un nexe
que em fa fort en la mar plena d'escull.
Si el teu nom no em vibrés a dins les venes
resseguint-les en dúctil afalac,
a l'abis, com llagut sense cadenes
per llançar-me em caldria un sol sotrac.
Un record per a tu tinc cada dia
davant de l'horitzó que es va fent clar,
que m'emplena l'esguard de melangia,
i que em mena, planyivol, a pregar:
«Sol naixent: tu que vens per la sendera
lluminosa i perenne del llevant
i d'on duus el flameig d'una bandera
d'or, amb barres d'un roig de flor sagnant,
m'has de dir si perdura encara viva
la cançó que als seus peus feia sentir

(Segueix a la pàgina 8)

Veredicte del nostre Concurs

El Jurat del nostre Concurs literari, integrat per un representant de l'Honorable Senyor Conseller de Cultura i per la Redacció d'«Amic», després d'examinar detingudament el gran nombre de treballs presentats ha dictat per unanimitat el següent veredicte:

Tenint en compte que els valors a remarcar en les composicions rebudes, eren tant els d'ordre literari com els d'emoció i de sinceritat, que donaven a un gran nombre de treballs presentats un caràcter de document humà de primer ordre, ha acordat ampliar el nombre d'accésits a concedir. Els premis atorgats són, doncs, els següents:

POESIA

Premi de 500 pessetes: A Catalunya d'Albert Perramon i Munill, soldat de la 107 Brigada Mixta.

Accésits de 300 pessetes: Poemes de Guerra, de Josep Pedreira, soldat de la 28 Divisió. Tres Moments, de Manuel Viusà Camps, soldat de la 28 Divisió.

Accésits de 200 pessetes: L'anhel de la Victòria, de Lluís Artigas, soldat de la 136 Brigada Mixta. Catalunya, d'A. Viola, soldat de la 36 Brigada Mixta.

NARRACIÓ

Premi de 500 pessetes: Les mines de Terol, de Pere Calders, del Cos de Carabiners.

Accésit de 300 pessetes: Vermellor de sang damunt la neu, de Josep Sapés i Esmandia, soldat de la 49 Brigada.

Accésits de 200 pessetes: Una gesta per terres aragoneses, de J. Balart, soldat de la 138 Brigada. Un dia d'hivern del 1938... d'Emili Ribot, soldat de la 136 Brigada.

ANECDOTA

Premi de 500 pessetes: L'Observador flemàtic, d'A. Artis-Gener, capità d'Estat Major.

Accésits de 300 pessetes: S'ha passat un soldat, de Juli Aulet, soldat de la 138 Brigada Mixta. La defensa del Guadarrama, d'Antoni Brichs, soldat del Cos de Transmissions.

Accésits de 200 pessetes: Catalans a l'Alcàrria, de Pere Pellicer, soldat de la Brigada 72. Reflexions d'un soldat, de J. Comas, soldat de la 32 Divisió.

Barcelona, 30 d'abril del 1938

A tots els premiats se'ls ha cursat ja la corresponent comunicació advertint-los-hi que tenen el premi a la seva disposició als «Serveis de Cultura al Front», Avinguda del 14 d'abril, 411, 1r.—Tel. 72006.—Barcelona.

Dictat el veredicte hem rebut, encara, alguns treballs que degut a dificultats del servei de Correus no han arribat a temps d'entrar a concurs. Els que siguin publicables figuraran en les columnes d'«Amic». Repetim una vegada més que aquestes pàgines són obertes a la col·laboració dels soldats catalans.

LA CULTURA CATALANA

VI) El Segle XIX

1) *Característiques.* — El segle XIX, que un pamfletaire francès ha qualificat d'estúpid, ha estat, al contrari, un segle extraordinàriament intel·ligent; almenys ha estat el segle que més ha cotitzat els valors intel·lectuals i ideològics i el que s'ha deixat guiar més per la cultura. Les evolucions polítiques i socials que ha presidit i les revolucions que ha sofert s'han realitzat totes sota el signe d'una ideologia tant de valor sentimental com de valor cultural. La cultura catalana actual s'ha anat fonamentant durant aquest segle al caliu del sentiment català, naturalment, però també amb el sentit de dignificació humana i de germanor universal que ha caracteritzat bona part dels escriptors catalans d'aquest segle. En totes les esferes del saber i en totes les branques artístiques, hom troba catalans que han excel·lit; alguns d'aquests catalans han estat veritables precursors en la ciència o en l'art al qual s'han dedicat. Només esmentarem els treballs de Narcís Monturiol sobre navegació submarina, els de Marià Cubí sobre frenologia o les recerques de Sinibald de Mas en els seus estudis sobre l'Extrem Orient. D'altres assoliren aviat notorietat universal i produïren obres que foren estudiades a l'estranger o traduïdes a diverses llengües: Balma entre els pensadors, Milà i Fontanals entre els erudits, Verdaguier entre els poetes, Narcís Oller entre els novel·listes, Frederic Soler i Guimerà entre els dramaturgs. Tant en les obres literàries com en les científiques, tot i ésser aquestes darreres sistemàticament produïdes en castellà, hom remarca l'existència cada vegada més palesa d'aquesta unitat social de cultura, amb temperament propi, que segons Prat de la Riba caracteritza una nacionalitat. Per altra banda, Catalunya fou aviat, com s'ha repetit manta vegada, la porta oberta de cara a Europa per on entraven a la península els corrents intel·lectuals del món, puix que era a casa nostra on es feien i s'imprimien les traduccions castellanes de les obres mestres universals i de les obres científiques que calia incorporar a la cultura espanyola.

2) *Les lletres.* — En el camp literari Barcelona surt aviat del seu ambient propi. Després de la revolució de l'any 68 el pensament català fins aleshores cohibit, envaeix totes les esferes ideològiques. Al costat de la premsa conservadora sorgeix la premsa liberal. El periodisme comença a esdevenir una força. I tot i produir-se en castellà, aquesta premsa es sent cada vegada més impregnada de l'esperit català que els poetes cantaven amb llurs versos incorrectes i plagats de castellanismes. La renaixença literària provoca a Catalunya la injecció de tots els gèneres: el líric, el dramàtic i l'èpic, així com la novel·la històrica i de costums. Per això al cap de deu anys de la restauració dels Jocs Florals, les lletres catalanes ja ofereixen un nodrit estol d'escriptors que a més de la preocupació de la llengua literària tenen



DEL "CANIGÓ"

LA FADA DE ROSES

¡Que bonica n'és la mar,
que bonica en nit serena!
de tant mirar lo cel blau
los ulls li blavegen.

Hi davallen cada nit
amb la lluna les estrelles,
i en son pit que bat d'amor,
gronxades se bressen.

Tot escoltant l'infinit
sa dolça música ha apresat,
n'apar lo mirall del cel,
lo cel de la terra.

Ahir vespre la vegi
com dormia en la maresma,
com dormia cabdellant
escuma i arena.

Los coralers de Bagur
coralen dins llur barqueta.
—Coralers, si m'hi volen,
fareu bona pesca.

Si voleu saber qui só,
só una fada empordanesa,
les fades del Pirineu
me diuen Sirena.—

Quan ells se tiren al fons
jo en sortia amb les mans plenes,
ells treuen rams de coral,
jo aquest ram de perles.

CHOR DE GOGES

Muntanyes regalades
són les de Canigó,
elles tot l'any floreixen,
primavera i tardor.

MN. JACINT VERDAGUER

la del desvetllament de l'esperit català, somort des de feia segles. L'exemple dels felibres provençals, que restauren una llengua caduca i produeixen obres de valor universal, és aprofitat i seguit pels catalans, que senten aviat la comunitat d'origen entre llur cultura i la cultura occitana.

Tres noms il·lustres personifiquen l'esclat de les lletres catalanes: el d'un poeta, Verdaguier; el d'un autor dramàtic, Frederic Soler i el d'un novel·lista, Narcís Oller. El primer, a part de

la valua de les seves obres genials, tan èpiques com líriques, té el mèrit immens d'haver vigoritzat la llengua literària amb la saba d'un lèxic riquíssim d'expressió autènticament catalana. El segon va crear el teatre català i aviat va formar escola, degut, potser, a què el gènere que conregava només exigia del poeta un llenguatge que tot seguit es fes entenedor del públic i un art primari que l'emocionés. Quant a Narcís Oller, una mica posterior als dos primers, va crear la novel·la cata-

lana tot donant-li proporcions de novel·la ciutadana i infonent-li un esperit universal. Al costat d'aquests tres noms cal afegir-hi el d'Angel Guimerà que ve a dignificar el teatre fent-li calçar el coturn i donant-li una categoria literària ignorada de Frederic Soler i dels altres dramaturgs; i hi afegirem també el nom d'un crític literari com Josep Ixart.

3) *La Història, el Dret.* — Els estudis històrics prenen cada cop més relleu i adés en castellà, adés en català, les històries generals i les monografies històriques enriqueixen la bibliografia catalana. En aquest sentit cal esmentar les històries d'Antoni de Bofarull i d'Aulèstia i Pijoan i les recerques de Sempere i Miquel, el qual va especialitzar-se més tard en l'estudi de la pintura catalana antiga.

4) *L'art.* — Paral·lelament a aquests fets culturals cal assenyalar l'obra artística i social que realitzaren les societats corals, d'arrel exclusivament popular, fundades per Josep A. Claver, el qual, amb el seu esforç, va infondre a les masses, no solament un sentit de catalanitat que semblava esvaït, sinó un alt sentit de civilitat i de dignitat ciutadana que va contribuir molt a aixecar el nivell polític del poble. Quant a les arts plàstiques, cada vegada m's florents gràcies a la continuïtat de l'escola de Llotja, el desvetllament segueix un camí ascendent. Així trobem a la primera meitat del segle un escultor com Campeny, deixeble de l'italià Canova, de caire neoclàssic. Però aquesta tendència neoclàssica s'esvaeix i els pintors catalans segueixen aviat la tendència mig romàntica i mig clàssica d'Owerbeck, cap dels «nazarens» que feia de pontífex artístic a Roma. La reacció realista que no triga a palesar-se produirà pintors tan eminents i de caire tan universal com Fortuny i Martí Alsina, els quals, però, no arriben a la maduresa sinó ben entrada la segona meitat del segle. La pintura «d'història», general a tota Europa, informa també els nostres artistes, entre els quals comencen a aparèixer paisatgistes d'arrel específicament catalana.

5) *Afirmació de l'esperit català.* — L'esperit català s'imposa també en la política, no solament per obra de generals com Prim, sinó per obra d'intel·ligències com Estanislau Figueres i Francesc Pi i Margall, que durant la primera República espanyola estiguieren al cap del govern. Aquest esperit, altament liberal i democràtic, contrasta amb l'esperit de la vella Espanya, que més tard triomfarà amb la Restauració. No és que a Catalunya no existeixi, també, un esperit tradicionalista i conservador força arrelat, però tant l'esperit liberal com el tradicionalista tingueren ja un caire propi, que si altra cosa no, va demostrar el doble interès dels catalans a afirmar llur personalitat, adés com formant part d'una entitat històrica que volia reconquerir prerrogatives perdudes, adés com ciutadans que volien assolir per al poble drets i llibertats que estessin d'acord

La significació profunda del nostre Concurs

Els soldats llegidors d'«Amic», i aquells que sense ésser-ho coneixen les poesies i narracions premiades en el nostre concurs, tindran una impressió força aproximada del sentiment dels soldats catalans davant de la guerra. No podria, però, ésser exacta, i menys encara completa. Un nombre reduït d'obres, malgrat que representin una selecció qualitativa, no ofereixen més que uns punts limitats de referència. I molt sovint, les veritables reaccions i sentiments del soldat anònim es troben més que en les obres presentades amb una certa composició literària, en aquelles més senzilles i ingènues. És aquest aspecte, que no reflecteix la simple lectura de les obres premiades, el que dona un sentit al nostre concurs i aquell del qual podem deduir la seva significació profunda.

Són nombroses les composicions presentades al concurs; moltes d'elles venien, a més, amb lletres que les acompanyaven. Doncs bé, obres i lletres, guirre amb sorprenent unanimitat, amb escassíssimes excepcions, revelen un estat d'esperit que intentarem analitzar i resumir. Sentiment que per major confirmació és el mateix que traspuja en les nombroses lletres rebudes de soldats comentant números anteriors d'«Amic» i les publicacions editades pels «Serveis de Cultura al Front». Lletres i obres que constitueixen una documentació extensa, directa i sincera per a un detingut estudi psicològic dels sentiments dels soldats catalans que lluiten en la nostra guerra. No és aquest el lloc ni és ara el moment de fer-ho; volem, però, això sí, per a valorar degudament la significació del nostre concurs, destacar-ne els trets més fonamentals i característics.

El sentiment que ressurt amb major força és el d'un intens i exaltat amor a Catalunya. És de considerar que el fet de prendre part en un concurs en llengua catalana o escriure a un periòdic català, representa ja un factor de tria que selecciona aquells que senten més vivament l'ideal patriòtic. És possible, també, que l'allungament de Catalunya, en fer sentir més profundament l'enyorança. Acceptem les limitacions i les explicacions del fet, però el cert és que a través de les manifestacions directes dels nostres soldats pot afirmar-se que allò que senten més pregonament, que els dona la motivació cabdal en la lluita que sostenen, és l'amor a Catalunya.

Una segona observació a fer, és que els soldats catalans tenen consciència de defensar una causa justa. En l'expressió dels ideals polítics o socials podran anar més o menys endavant; tots, però, coincideixen en creure que davant l'agressió soferta, és més que un dret, un deure, el de defensar junt amb la seva terra tantes coses altes i volgu-

des. Per això, composicions literàries i lletres anònimes, tenen en la seva ingènua senzillesa una gran elevació mo-

ral, la que els dona la consciència de la justícia de la noble causa que defensen. Els soldats catalans, obligats per



L'observador flemàtic

Demà a la matinada (l'hora H, segons l'ordre d'operacions) començarem una mica d'ofensiva. Tots ja som sota la dutxa del tragi que precedeix aquestes coses. Nosaltres serem espectadors de la maniobra i, aquesta nit, preparem la llotja des d'on haurèm de veure-la. Serà una llotja especialíssima perquè, segons l'ordre, hem de situar-la al rengle zero, al dels músics, com si diéssim.

Aquesta nit, doncs, treballem en silenci. Encongit per la insubmissió de la manta, tossuda de no voler aguantar-se damunt les espatlles i disposada a caure al menor moviment, bastim la casamata de l'observatori. Hem deixat l'ampla arpillera per on faran aquell gest de voler sortir al defora que tenen els oculars del telèmetre.

La feina que més ens plau és la de «camuflar» l'obra. Dona bo de veure amb quin entusiasme cobrim la casamata de boixos i argelagues, que tan visible la fan des de lluny!

A la matinada hem acabat el refugi. Ja hi som dintre i ja hem instal·lat els aparells. El nostre sergent, com sempre, s'ha abocat dintre el telèmetre. «Un dia se t'empassarà», li porto dit. És un minyó, aquest sergent, que si un dia el privéssim de monopolitzar la feina de vigilar l'enemic se'n moriria del disgust. Ho observa tot, ho fiscalitza i ho anota tot en la seva llibreta d'observatori. Porta la comptabilitat de l'ordre de batalla enemic amb la minuciosa detenció d'un pendolista. És, en resum, el nostre millor tafferer professional i científic.

Quan dispara l'artilleria el nostre sergent es multiplica, o, potser, es divideix en mil sergents, tots ells atents a qualsevol llampec i a qualsevol soroll.

Ell és el primer que descobreix les peces que tiren:

—N'hi ha una a la cantonera, al costat del transformador!

I ho anota en la seva llibreta, victoriós. O bé:

—El que tira de darrera el poble sembla un deu i mig!

Acaba de dir-ho i ja ho té registrat. «730.—Descobrim probable bateria del 10'5 darrera d'Alba»

La llotja d'Alba sembla que ens cerca. — Els projectils cada vegada cauen més a la vora de l'observatori. Tots, en sentir el xiulet, fem aquell gest tan benicò de ficar el cap entre les espatlles. El sergent escriu:

«732.—Segons sembla la bateria d'Alba ha localitzat el nostre observatori».

Deixa la llibreta i torna a entrar dintre el telèmetre. Nosaltres no sabem què cosa fer. El sergent ha acapatat l'aparell òptic, com sempre. I hem de limitar el nostre paper al de simples contrastadors dels entusiasmes d'ell.

I, entretant, les granades cauen més a prop. Els sacs trontollen a cada esclat d'obús i comencem a ruboritzar-nos per la nostra absència de coneixements en fortificació.

Un altre pssst, encara. I un projectil ens travessa de biaix el sostre i la paret del darrera. Esclata a terra, a l'esquerra nostra. Salten els sacs i la biga, els boixos i les argelagues. Durant mig minut hem perdut l'esma. No em preguntéssiu pas si sóc viu o mort perquè, ara com ara, no en tinc la menor idea.

Sé, només, que m'han colgat els sacs i que he ingerit molta pols que tenia gust de trilita.

Després s'han aclarit l'aire i la situació. No ens ha passat res, oi, sergent? Innecessària pregunta! Ell ha espolsat la llibreta i ha escrit:

«745.—Ens han localitzat l'observatori».

Ha recollit un casc de metralla. Expert com és, l'ha identificat de seguida. Per damunt de les seves espatlles

l'agressió a fer la guerra, expressen la seva ferma decisió de sostenir-la i guanyar-la, amb tot coratge i valentia, no planyent esforç i sacrifici; però manifesten clarament que els seus ideals no són de guerra, que són de pau. El mateix soldat decidit a deixar-se matar al seu lloc, per tantes grans intuiries que dringuen confusament dintre de la seva ànima, somnia en la quietud de les hores de guàrdia en el retorn, després de la victòria, a una vida de pau i de treball, de modest benestar entre els seus. Soldats per deure i per ideal; no per urc de domini ni per passió de violència.

És aquest el darrer sentiment a destacar en aquest esboc. Obligats a defensar-se davant de l'agressió, conscients de la justícia de la seva causa, la majoria dels soldats catalans, malgrat el risc que els assetja i l'amenaça de l'enemic que tenen al davant, s'expressen amb sentiments de generositat. No parla en ells ni la ira, ni el rencor, ni la cenjança. La seva passió és noble, oberta, humana; lluiten contra el feixisme pel que aquest és i representa, d'opressió, de despotisme i de domini, però patidors de la dignitat dels homes i dels pobles, defensors d'un concepte democràtic de la civilització, amics de la llibertat, amb tot i que es troben en l'aspre martiri i angoixa de la lluita, el seu sentiment més profund no traeix la noblesa d'aquests principis i es revela amarat de comprensiva generositat humana.

Composicions literàries, lletres senzilles dels nostres soldats ens els presenten amb aquests sentiments. I no ens dol; al contrari. Perquè en ells la generositat no significa conformisme a l'opressió; la tristesa de la guerra no es tradueix en afebliment del coratge. Aquells que més expressen amb ingènua senzillesa, sentiments d'una gran elevació humana, són els que més mostren irreductibles contra el que representa el feixisme i més renoven la seva decisió de lluitar a costa de tots els sacrificis. És del fons del seu esperit, xop de llibertat, tan racialment català, gelós de la dignitat de l'home, que ressurt la motivació més profunda del coratge amb què lluiten.

És aquesta la significació veritable de les obres i lletres rebudes per al concurs d'«Amic». Sovint una petita carta geològica, permet conèixer les capes profundes d'un terreny. Igualment la seva expressió directa ens ha deixat entreveure sentiments dels nostres soldats que mereixen ésser recollits. I dir-los-hi que en justa correspondència a aquest gran amor a Catalunya que senten i expressen, els és donada la mercè a ells que lluiten a la primera línia de combat, de poder representar, més que cap altra interpretació, l'autèntic i profund sentiment de Catalunya.

llegeixo que el sergent afegeix a la llibreta d'observació:

«La bateria d'Alba, és, en efecte, del 10'5».

I torna a prendre el telèmetre.

A. ARTIS-GENER

(Premi d'Anècdota del nostre Concurs)

amb el progrés. Fusionats, aquests dos corrents ideològics donaren per resultat el catalanisme polític, les bases del qual trobem en l'obra cabdal de Valentí Almirall, així com en llibres tan distintes com la Tradició Catalana de Torres i Bages i Les Nacionalitats de Pi i Margall.

LES MINES DE TEROL

Aquests darrers dies, el fred ha augmentat. A la Galiana, en el sector de Villastar, han arribat als vuit graus sota zero.

Fa unes nits de lluna clara, que il·lumina les marxes i les concentracions; a la ciutat de Terol, de cara al vespre, hi ha carrers que no semblen tocats. Ens agrada de passejar-hi amb els ulls mig aclucats, imaginant que ens trobem en una ciutat de pau. Ens enfilem per les runes del Seminari, i mirem els trossos batuts per les nostres màquines, en les primeres línies d'ells. És una cosa que ens apassiona: a vegades, s'encén el far d'un automòbil, o es veu qualsevol raig de lluna, i de seguida les nostres metralladores escombren el fragment de paisatge i els llums s'apaguen. No sembla pas la guerra això. Potser ho fa la nit o el silenci de la ciutat; no sabem ben bé a què atribuir-ho, però aquest concert de les llums i de les màquines ens sembla un gran joc.

—Escolteu: si ens veuen passejant pels carrers ens detindran.

—Hi ha l'ordre de no deixar que ningú vagaregi per la ciutat.

Això deu estar molt bé, però a nosaltres no ens agrada. Heus ací que hom encarrega a una brigada de carrabiners que entri a Terol. La nostra brigada compleix l'ordre, hi entra, i dels quatre batallons de què es composava només en resten dos i encara delmats. I ara ve una brigada mòbil, s'instal·la a Terol i priva els carrabiners que s'hi passegin.

—Aquesta gent de les brigades mòbils de xoc estan més bé que nosaltres. Van d'una banda a l'altra, tenen més distracció. Quan hi ha cops en un front els hi destinen, acaben la feina i apa, a descansar! Si mai tinc ocasió de tornar-me a fer soldat, les brigades mixtes no m'arreglaran pas...

N'hi ha que rondinen sempre. Però el cas és que no poden contravenir les disposicions militars. Ens adrecem cap a l'interior de la ciutat, apressant el pas i amb aire d'anar a fer alguna cosa del servei.

El fred se'ns ha ficat entre la roba i la carn i ens fa sofrir. Els peus ens fan mal, fins a fer-nos saltar llàgrimes i comencem a sentir l'anul·lació de la voluntat que dona el fred, una mena de decaïment que absorbeix les ganes de fer coses. I sabem que en el lloc de comandament no podrem fer foc, que només tenim una manta cada u i que passarem una mala nit. A l'hivern no hi hauria d'haver guerra. En això tots estem d'acord, i quan tots nosaltres aconseguim posar-nos d'acord en alguna cosa, és que es tracta de quelcom molt raonable.

En travessar la Plaça del Torico, ens adonem que dins del Cafè Salduba hi ha una gran foguera. A través del maro de l'aparador, veiem un grup d'homes que s'hi escalfen. Quina enveja!

—I si entràvem a escalfar-nos una mica?

—No pot ésser, home. És un lloc de guàrdia.

—Provem-ho. Si ens ho neguen, pitjor per a ells...

Això té un sentit. Nosaltres portem uns pots de confitura, del convent de Santa Teresa. Si ens deixen entrar, ens partirem la confitura.

El Cafè Salduba conserva, a desgrat de tot, el record de la seva prosperitat passada. A la porta hi ha un passamanu de llautó de qualitat, i les restes de cristall que encara conserva el maro, són d'un cristall bo i gruixut, d'aquell que valia tants diners.

Els homes que fan la guàrdia ens han deixat entrar. Estan mig ador-

boca de la mànega i repartim la confitura. És un menjar bo, treballat, fet per mans de monja.

Un dels dinamiters es llepa els llavis i ens mira amb cara de murri.

—Els carrabiners devien arreplegar bons bocins, oi?

—Psè! Menys del que la gent es pensa. A canvi d'aquestes coses donàrem molta carn.

—De quina brigada sou?

—De la vuitanta-set.

—Dinamiters?



mits, com si els hagués intoxicat el fum; la nostra arribada els espavila una mica.

—Carrabiners, eh?

—Ja ho podeu veure.

Els ha donat per fer comèdia.

Un caporal disposa:

—Josep: porta cadires per als senyors.

Són dinamiters de les forces de xoc. Xicots molt joves, algun dels quals no arriba als setze anys, i que es passegen pel món amb un cinturó carregat de bombes. Ens han fet lloc al voltant de la foguera i ens escalfem els peus i les mans. A mesura que el fred ens passa, ens vénen ganes d'expressar el nostre agraïment.

—Moltes gràcies, camarades.

—Camarades, no. Coneguts de guerra i prou. Això de la camaraderia s'ha de guanyar...

Ens sembla que és el moment oportú d'oferir la confitura. Obrim els nostres capots i posem els envasos damunt d'una cadira.

—Si us ve de gust, ens partirem això amb vosaltres.

—Ja ho crec, camarades. Ens ve molt de gust.

Per damunt de les taules de marbre del Cafè Salduba, hi ha gots, copes, plats, culleres petites, eines especials per al consum de tapes d'aperitiu, sífons trencats, jocs de dòmino, d'escacs, daus, cartes. Les parets i el sostre estan ennegrits pel fum, no sabem si degut a un incendi de guerra o bé a les fogueres dels dinamiters. De totes maneres, com que l'únic que resta una mica sencer de l'edifici és aquesta sala de cafè, no val la pena de mirar-s'hi gaire.

Agafem un plat i una cullera cada u, treiem la pols amb el mocador o la

—No.

—Menys mal. És molt millor per a vosaltres.

Parla amb reticència. Però ja sabem el que vol dir; des del punt de vista de l'especialitat militar, aquests dinamiters tenen una reserva a fer als dinamiters de la vuitanta-set. Quan els nostres van col·locar les primeres mines en l'edifici del Govern Civil, feia tant de fred que la dinamita no prenia i calgué escalfar-la; és una cosa que es pot fer bé, però en aquella ocasió el foc va fer esclatar un fulminant i la càrrega va saltar abans d'hora. Uns quants dels nostres moriren i molts resultaren ferits.

No podem admetre que ningú malparli dels companys.

—Els nostres s'han portat molt bé, i s'han guanyat el perdó de totes les falles que hagin comès.

N'hi ha un que intervé per primera vegada, i adopta un to conciliador.

—Els vostres i nosaltres som tots uns i no cal que ens enfadem.

Fa estona que l'artilleria enemiga bombardeja les nostres línies. Disparen amb els seus canons automàtics vuit trets seguits, com una metralladora gegantina. Alguns dels obusos cauen dins la ciutat, trinxant més encara, coses que semblaven trinxades del tot.

Quan ens hem acabat la confitura, els dinamiters tenen un gest de delicadesa i ens ofereixen vermut d'una gran marca italiana.

—L'heu trobat ací?

—Es clar. No tot havien d'ésser ampelles de sifon.

Comencem a parlar de coses de menjar. Un dels dinamiters ens explica amb molts detalls un arròs amb conill que va fer a Guadalajara. Li faltaven

molts accessoris, però pel que diu l'arròs va sortir molt bo. La boca se'ns omple de saliva; fa una colla de setmanes que mengem pa i carn de pot, la major part de les vegades freda. Un arròs amb conill!

—L'arròs l'obtidriem, però el que és el conill...

Hi ha un noi d'uns quinze anys, madrileny, que s'ha fet un tip de confitura; ens mira a tots i contesta:

—No ho cregueu. L'altre dia, un xicot de la meua esquadra ve i em diu: «Mira: agafa les bombes i el fusell i segueix-me. He trobat dos conills magnífics. N'hi ha un de gris i un altre de blanc i negre». Vaig preguntar-li on eren i em respongué que en una casa abandonada. Agafo les coses i me'n vaig amb ell. Enfilem un carreró estret i en arribar al cap d'amunt, el xicot m'agafa pel braç: «Veus aquell portal? Doncs és allí. Obre la porta i ja veuràs la gàbia amb els conills. Jo em quedaré ací per tal de vigilar». El deixo endarrera, empenyo la porta i trobo de debò la gàbia amb els animals. Però al costat seu hi havia una dama fent mitja. Va mirar-me de cap a peus i em deixà corgelat. «Dispen-seu... vaig dir-li— M'he equivocat de travessia.»

—Però encara hi ha algú de la població civil?

—Ja ho crec. Cada dia se'n presenten de nous. Són gent que s'havia escapat pels pobles i les muntanyes, i ara que poden, tornen.

—I els conills?

—Em vaig quedar sense. Però de menjar n'hi ha d'haver. Si examinàvem bé les galeries subterrànies trobaríem moltes coses importants.

Es refereix a uns passatges que minen tots els indrets de Terol. Per sota terra pot anar-se d'una casa a l'altra, enllacar carrers separats exteriorment, unir barris allunyats. Aquestes galeries han jugat un paper important en la batalla de Terol i comencen a tenir llegenda.

—Jo no m'aventuraria per aquests soterranis per res del món. La setmana passada cinc carrabiners i un tinent van entrar-hi, per tal d'efectuar una visita d'inspecció. Quatre dies després, foren trobats els cadàvers de tres carrabiners en les immediacions de l'estació. Del tinent i dels altres dos xicots no se'n ha sabut res més.

—Que creieu en l'existència de bruixes?

—No. Però tenim proves que existeixen feixistes. N'hi ha uns quants que no pogueren fugir, ni caigueren a les nostres mans. On són? No em negareu que els soterranis són un bon amagatall. A més, què s'ha fet dels tres guàrdies d'assalt desapareguts?

Això era cert. Tres guàrdies d'assalt havien entrat a les mines, per explorar-les, i no se'ls havia vistos reaparèixer. Aquests camins de sota terra ens fan basarda; ens estimariem molt més que no existissin.

Però el xicot madrileny, el dinamiter més jove, reacciona:

—Doncs mireu: si tot això és cosa de feixistes, no em fa gens de por. Si no els temem a la llum del dia, no sé per què ens han d'esverar amagats uns quants pams sota terra. I si un feixis-

ta i jo ens trobem cara a cara, té més motius d'inquietar-se ell que no pas jo...

Porta vuit bombes de mà al voltant de la cintura, i és àgil de moviments, decidit. En el que diu té tota la raó.

— Però, home: desconeixem el traçat d'aquestes galeries, no sabem les sorpreses que ens poden reservar. Un enemic que les conegui té moltes probabilitats a favor seu.

No obstant—intervinem no altres— si el que suposem és veritat, tenim el deure de netejar les mines i agafar la gent que s'hi amagui. Ens poden donar molts disgustos. Hem sentit dir que en algunes zones inexplorades hi ha càrregues de dinamita, administrades pels facciosos...

Ens anem engrescant. Ve un moment que ens posem d'acord a trobar que si no entrem a les mines, ens causarà la cara de vergonya i mai més no podrem alçar el cap. En el curs de la conversa, cada u procura anar una mica més enllà proposant audàcies, i ens limitem les possibilitats. Finalment, establim un acord: demà a la nit entrarem a les galeries, per una boca que dona a una casa pròxima de la Plaça del Torico. No direm res a ningú; cal



que hi entrem sols, per tal que la glòria de l'expedició no quedi massa repartida.

El madrileny ha portat dos ciris alts i gruixuts, de la catedral. Amb el que poden durar, n'hi hauria per a recórrer sis o set vegades tot el circuit de galeries, mirant-les detalladament.

Continua fent unes nits clares de lluna rodona i generosa. Anem armats: el qui menys, porta una pistola i una butxaca plena de municions. Els dinamiters van preparats com per canviar l'estructura de tota la xarxa subterrània.

A part del bruit del front, no se sent altre soroll que el de les dinamos que fan llum per a les oficines militars. Passem per sota els pòrtics de la plaça, arrambats a la paret i d'un a un, perquè els grups, de nit, són sospitosos de fer pillatge i la policia els persegueix. No sabem pas què volem fer, ni perquè ho fem; no sabem si anem en cerca d'un pernil o d'uns feixistes, ni sabem si cometem un acte greu d'indisciplina o una heroicitat. De fet, de l'única cosa que tenim una clara consciència, és que fem el que estem fent en èsguari el manteniment de la pròpia reputació, davant de nosaltres mateixos.

Som set, en conjunt. No n'hi ha pas per esverar cap nucli d'enemics amagats, però ens sentim poderosos. En ar-

ribar a la casa escollida, hi entrem d'esquellentes, tractant d'evitar que algú ens vegi; ens hem ficat en una botiga de venda de peix, esbotzada, plena de senyals de lluita. Un company ha ensopegat amb els braços d'una balança llançada a terra, i hem hagut de sostenir-lo perquè no caigué: ha fet un soroll metàl·lic barroer, que ha sortit a la plaça i ha ressonat pels porxos.

El sol és ple de papers i de paneres de jonc. Entre el taulell i la paret, interceptant l'entrada a la rebotiga, hi ha un matalàs, que ens trava els peus i alenteix els nostres moviments. Quan l'hem passat, segurs que la llum que fem no es veurà des del carrer, encenem els ciris; abans, però, en recolzar-me en una caixa per tal de mantenir l'equilibri, he tocat amb les mans alguna cosa resseca, que ha cruixit a la pressió dels dits. Ara, amb la llum, he vist que són peixos momificats; s'abocuen fora de les caixes, desorbitats, com si volguessin fugir. Fan una pudor insuportable.

El xicot que ens fa de guia passa davant i nosaltres el seguim, amb el cor encogit i sense poder respirar a fons. Tornariem endarrera, si no estigués en joc el bon concepte que ens professem. Passem per unes restes de menjador, amb un gerro de flors marcides que s'aguanten per miracle damunt la taula, i seguim per un corredor estret, que condueix a una cuina menuda, desfeita. Abans d'arribar-hi, a l'esquerra, hi ha una porta grisa, tancada; el guia ens diu que hem d'entrar-hi, però la runa frena el joc de la fulla i no cedeix. L'empenyem amb l'espatlla colpejant-la, fent tant poc soroll com podem.

— Si ens atrapen i no els agrada el que expliquem, ens fusellaran com a saquejadors.

— Calla, ximple.

Ens surt una veu prima, que no és la que voldríem per a casos com aquest. Però som tossuts; empenyem com si a l'altra banda de la porta haguéssim de trobar un premi, i finalment les frontisses carrisquen, fan el joc i podem entrar.

Aparentment no valia la pena d'amollar-se per a arribar aquí; és un safareig petit, ple de roba bruta, amb una humitat que es fica endins de tot dels pulmons. Però hi ha el que cerquem: el guia s'ajup i alça una tapa de fusta, que deixa al descobert una escala. Descendeix en un pendent molt ràpid, terra avall.

— Ja hi som. Apa, aneu entrant...

I entrem, un darrera l'altre, sense dir-nos res. Badem els ulls i les orelles, atents no sabem a què però a punt de saltar si l'instint ens avisa la necessitat de fer-ho; baixem els graons assentant ben bé la planta dels peus, palpant les parets amb les mans. Tenim tenses totes les facultats de percepció, i si l'aire portés perill, el coneixeríem amb l'olfacte.

La flama dels ciris vacil·la, per una alenada que no ens arriba a ferir la pell. L'olor de la cera omple el recinte i domina totes les altres olors; quan s'acaben els graons, i petgem la terra plana, ens sentim lluny del món de la superfície, deseparats. Si cridàvem, ningú no ens sentiria, i si algú ens sentís, pitjor per a nosaltres.

D'ací endavant no coneixem el camí a recórrer. El guia coneix l'entrada de la cova i prou; sigui com sigui, com que no sabem on volem anar,

qualsevol ruta ens semblarà bona.

Avancem per una galeria oberta a cops de picot. Hi circula un aire càlid, que ve de lluny i enllaça amb altres mines; a vegades en una recolzada de corrent, l'aire aquest ens pren els cabells i els fa moure d'una manera blana, com si ens acaronessin el cap uns dits de gelatina. Cada vegada que ens passa això, una esgarrifança se'ns clava al clatell i ressegueix l'esquena.

Amib freqüència, les nostres passes ressonen per la volta, en un formigueig de soroll que fa vibrar els tímpanes. Sembla que caigui damunt nostre la por que hauríem de fer a l'enemic, i sense fer-nos-en el propòsit caminem més de pressa, i hem de protegir la flama dels ciris amb el palmell de la mà.

La galeria s'allarga, es bifurca, talla altres circuits i forma encreuaments; a trossos, construccions rudimentàries de fusta i obra reforcen el sostre, i el canvi d'estructura ens fa botar el cor. Trobem una llauana gran de conserva, buida, amb restes de menjar recents, i afinem més encara la cautela del nostre gest. El madrileny es treu una bomba de la cintura i l'engrappa fort amb la mà.

— Si tires la bomba aquí, morirem esclafats com uns pollets.

— Però els altres ens faran companyia...

A vegades, el saber que els altres també es faran la guitza no ens arriba a tranquil·litzar prou. Les veus sonen plenes, recollides, la terra que ens volta les comprimeix i s'arrapen al nostre entorn. Si ens haguessin manat de fer aquesta feina, trobaríem que hom cercava la nostra perdició i que ens feien una injustícia. Però ara, a desgrat de tot, no tenim ganes de retrocedir, i una gran tafferia ens empeny cap endavant.

En un revolt de la mina, a la nostra dreta, trobem una porta mig closa. Clavat a la fusta, penjant d'un cordill, hi ha un os de pernil, i a sota, escrit en tinta, un rètol que diu: «Si en voleu més, entreu.» Es tracta d'una broma macabra; per sota la porta, surt una gran taca de sang resseca, fosa amb la terra, i una sentor intensa de cadaverina ens domina els sentits.

— Hi entrem?

— No cal. Des d'ací podem imaginar tot l'abast de l'enginy de l'autor del rètol.

— Però potser podrem identificar algun cadàver.

I què en treuríem? No podríem pas tornar-los la vida.

En conjunt, no tenim gens de ganes d'entrar-hi, i seguim caminant. Fa una estona que avancem i ens trobem ja lluny del lloc on hem pres la sortida. Per dues vegades, hem hagut de desfer el camí, perquè el trajecte es trobava interromput per la runa. Són indrets on, durant la lluita, foren col·locades càrregues explosives de gran potència, per a volar determinats edificis. Hi ha trossos corresponents als pisos alts que han anat a clavar-se sota terra, obturant la boca de la mina; en una ocasió, hem vist el cel per una obertura enyida damunt nostre. Un raig de claror de lluna entrava dins la galeria i feia empalladir la llum del ble i de la cera; a terra hi havia un casc de metall dels nostres, foradat per la metralla.

— Si trobem un grup de feixistes, què farem?

Tots pensem en aquesta possibilitat, i cada u ha imaginat la manera de sortir-se'n.

— De moment, tindrem una mica de por, però ells també en tindran. Ens caldrà espavilar-nos i reaccionar abans que els altres, engegant-los uns quants trets. A més, si...

Se senten veus i soroll de passes, i queda interrompuda la conversa. Hi deu haver gent molt prop nostre, i perdem l'alè. L'ànima se'ns enfila coll amunt i ens ennuaga; tenim por que la claror dels ciris delati la nostra presència, però ens fa molta més por quedar-nos a les fosques.

Hi ha alguna cosa que ens mana la voluntat, per damunt de totes les reaccions i de tots els sentiments, i ens obliga a seguir avançant. Portem les armes a punt, plantem els peus a terra amb infinita precaució i confiem totes les ganes de viure als ulls i a les orelles.

Ara, la mina descendeix en un pendent pronunciat, en un llarg trajecte gairebé recte. Ignorem si ens enfonssem més endins de terra, o bé si la galeria segueix paral·lelament un terreny exterior en declivi. Algunes de les escales que donen accés a la mina, motiven filtracions d'aigua bruta i de-



trituts, que fan una pudor terrible. Sentim un gotejar persistent, que ressona per les parets i pren unes proporcions absurdes. Aquest soroll ens arriba a obsessionar, i ens fa mal de cap.

Una explosió molt forta ha fet tronollar el sostre de la galeria; hem quedat mig coberts de terra, amb l'esverament de quedar enterrats de viu en viu marcat a la cara.

— Es un obús que ha esclatat a l'exterior. Ens devem trobar molt prop de la superfície.

Seguim caminant més de pressa, amb el cor que ens bat 'an fort que temem que delati la nostra presència. Les veus se senten cada vegada més pròximes.

Davant nostre, la mina tomba cap a la dreta en un revolt ràpid. De sobte, es fa un silenci absolut. Què deu passar? Potser, hom ha vist la claror dels ciris i es prepara per a sorprendre'ns. No se'ns acut altra cosa que apagar els llums que portem i caminar a les palpentes. En aquests moments, ens sembla mentida que poguem tornar a veure la llum del dia i respirar l'aire lliure.

Quan els ulls se'ns habituen a la fosca, veiem que per la banda del revolt entra una llum vaga, com de claror de lluna. Avancem a poc a poc, i guanyem la recolzada en un moviment ràpid, per acarar-nos de sorpresa amb els qui creiem que ens esperen.

Un corrent d'aire fred se'ns fica ro-

(Segueix a la pàgina 9)

Catalans a l'Alcàrria

No sempre ens ha estat permès de prendre el sol honestament, com qui no fa mal a ningú, sota el recés de roques mil·lenàries, a tocar mateix de fosses

teix, ens vam anar enfilant per camins de conversa alta: una anècdota qual-sevol podia fer-nos-en suggeriment i nogensmenys ho va suggerir la relació d'un diàleg tingut a Barcelona amb castellans, en una oficina pública.

El cert és que un xicot, fill autèntic de l'Alcàrria (heus ací el veritable mèrit de l'anècdota viscuda) va iniciar amb goig per la nostra banda un tema bell i profund: allò que d'interès tenia per a ell, castellà, el coneixement de la nostra llengua. «Jo estimo el coneixement de la llengua catalana, puix que és senyal de distinció espiritual que qui convisqui amb catalans, vulgui també estimar allò que és fruit i esforç suprem de

timaria de pronunciar amb voluntat tot el significat de les nostres paraules, llibèrrimament sostindria diàleg viu amb qui iniciés de parlar menys dignament de la llengua catalana i en sabria comprendre tota la valor i tota la sonoritat i la simplicitat d'expressió.

Jo vaig estimar del company castellà el seu alt concepte del parlar català i vaig acollir-li-ho amb desig de donar-li compliment, alhora que vaig lliurar-me a l'esplai mental de pensar per quina mena de màgia política s'esdevenia possible que trobéssim un cas (i molts casos) de comprensió tan adient amb el veritable sentit de germanor, que envorem veure realitat, entre tots els fills d'Espanya; ni vaig saber donar una altra traducció a aquest pensament sinó que l'hagués inspirat una convivència amb catalans combatents, alhora amatents a donar un sentit de respecte mutu envers els castellans i d'expressar-los que ja no era possible la vella llegenda d'odis i d'incomprensions després que la República havia reconegut la personalitat política i espiritual del nostre poble, i després que tanta sang de catalans i de fills de les altres terres d'Espanya havia estat vessada i unida en una mateixa lluita i en un mateix anhel de llibertat i de justícia.

PERE PELLICER

(2n. Accésit al Premi d'Anècdota del nostre Concurs)



fetes a posta per alliberar el nostre desig de viure de la metralla homicida. Però llavors ens era permès. Lleu conversa sobre matèries que no tenien cap caire especial per esmentar. Tanma-

preu de la tradició catalana: el català. I va convidar-nos sentidament a què l'n volguéssim donar nocions; i si la sort li permetia de conviure amb catalans en terminar la guerra ell es-

UNA GESTA



Aquesta fou una gesta gloriosa, per bé que la victòria inicial no fos coronada per un èxit finalment victoriós. Si no va poder afegeir a les terres a les que vivien a l'empàs de les armes lleials, va demostrar el valor, l'heroisme i la capacitat dels soldats que més tard havien de constituir el nostre Exèrcit.

Fou en aquells dies gloriosos en que, les armes modernes i abundoses de l'enemic, altres oposàvem el nostre armament escàs, i davant d'un exèrcit organitzat, opo- els nostres pits d'improvisats guerrillers, d'ideal que fins aleshores havíem ignorat. Sa era una arma, i que desconèixiem, guanyant les més elementals regles d'estratègia militar en aquell temps que, malgrat aquest desavantatge, gairebé amb la sola força del nostre cor vam reconquerir quilòmetres i més quilòmetres de terra aragonesa.

Un diumenge al vespre, una secció del batalló va sortir per a ocupar unes petites ermites entre l'Ermida de Santa Quiteria i la muntanya del Cerro. Al cap de dues hores ja eren al poder, i a la matinada teníem ocupada la muntanya.

Però les forces escasses que havien aconseguit aquesta gesta, esgotades pel cansament i la pluja, sense reforços, havien d'heures-se arriats al Cerro amb dos trens de reforços arribats de Saragossa. La lluita, no obstant, defallia. Els soldats republicans es batien valentament, superant-se a si mateixos. Durant el dia, el foc de fusell i de metralladora fou intens. Però l'acció va decantar la balança: els soldats feixistes no podien aconseguir la l'acció estrangera. Damunt dels nostres soldats defallits queia una pluja de bombes i metralla. A la nit, després d'una resistència vam aprofitar l'oportunitat per a replegar-nos. La lluita havia esclatant terriblement. Però mentre això succeïa, queia el darret de l'ermida al nostre poder.

A la matinada del dia següent vam poder-nos que les forces que lluitaven al nostre



La defensa del Guadarrama

Eren els primers dies d'hivern. El fred era intens. Els primers claps de neu començaven a emblanquir els afores de la capital castellana.

La neu queia pausadament damunt del nostre cos; tan lentament, que semblava que no gosés tocar-nos per no fer-nos mal; semblava saber que nosaltres estàvem preparats per a la marxa que havíem de fer vers el Pirineu madrileny: el Guadarrama.

Tan gran era l'alegria que sentíem, que ni tan sols ens adonàvem del fred que estava fent. Alegria de poder marxar de la caserna i respirar l'aire d'hivern amb tota llibertat, però, alegria, sobre tot, perquè portàvem el convenciment d'ésser útils a la nostra Pàtria. Ens donaren l'ordre de marxa, i tots nosaltres, el pit ple d'esperança, ens adreçàrem a la serra. Dels nostres pits sortien cançons per a alegrar els germans entristits que deixaven la família a Madrid.

—Germans!— els deïem.—Tinguen esperança! Vindrà un dia que tots podrem retornar a les nostres llars i fruit d'aquestes llibertats que avui conquerim amb tant d'esforç.

El nostre pas era decidit, la nostra mirada serena; ens adreçàrem coratjosos al poble on havíem de refer-nos del fred intens que sentíem en els nostres cossos, vençuts per la monotonia de tants i tants quilòmetres de carretera nevada: el cap cot pel cansament dels quaranta quilòmetres, arribàrem a Colmenar Viejo. Quina impressió va causar-me aquell poble! Tot cremat, desfet, mort. Quin silenci sepulcral hi regnava! No s'oïa res. De tant en tant el clam dels canons, el crit de la metralladora... I prou... L'espectacle era terrible. Jo no sé què em va passar, ni què vaig sentir... Dintre meu bullia la sang. Els pensaments més extraordinaris afluien al meu pensament. Pensant en l'enemic, que havia desencade-

nat aquella tempesta de sang i de foc, com desitjava sentir dintre meu el tremp i el cofatge d'un heroi!

La nostra actuació va durar uns quants mesos. Quah vam retornar a la base, quin orgull per a nosaltres, catalans, arribar victoriosos a una capital com Madrid, sentint arreu felicitacions i més felicitacions!

El nostre alt comandament va dir-nos:

—Molt bé, minyons. Així es lluita, amb el somriure als llavis i el pensament en el deure. Són fills veritables del poble català, que tan generosament dona els seus fills i la seva riquesa per la independència d'Espanya.

ANTONI BRUCHS CASANOVES

(1r. accésit al Premi d'Anècdota del nostre Concurs)



TERRES AGONENSES

Reflexions d'un soldat

De seguida que vam sortir del camp d'educació pre-militar, un dia de gener, vam ésser conduïts a les posicions que havíem d'ocupar com a defensors armats de la pàtria.

Fins aleshores els dies havien transcorregut plàcidament; al camp d'instrucció la vida hi era agradable. Llegint havia passat tots els moments que teníem lliures. I fins que el tren que ens havia de conduir no va avançar no vaig començar a considerar seriosament la missió que m'imposaven el deure i el futur que s'obria al meu davant.

Els meus companys estaven gairebé tots cavil·losos: deixaven darrera seu la família, la promesa, tot el que fins aleshores havia estat la seva vida... Jo hi deixava els meus pares, els amics...

Anava fent-se de dia. El sol començava a treure el cap darrera les muntanyes. Tota la meua vida anterior desfilava pel meu front. Em començava a agafar una mena d'enyorament. Vaig estar a punt de sucumbir-hi, però de seguida vaig reaccionar. Tots els records agradables del meu passat van empalladar davant la grandesa del futur que m'esperava. Què havia estat fins aleshores la meua vida? Quin motiu, de grandesa l'havia guiada?

Una gesta immensa a aconseguir demanava els meus braços i la meua sang. Què importaven la incertitud, el perill, el sacrifici?

Quina nova grandesa prenia aleshores! Em sentia content de viure en una època que em proporcionava l'oca-

sió de donar a la meua vida un sentit tan alt.

Mirava els meus companys; hi havia obrers, camperols, oficinistes, estudiants... els sentia tots iguals a mi, i jo igual a tots ells. Em sentia confós, barrejat, formant part d'un sol cos, d'un sol pensament, d'una sola voluntat... I, no obstant, orgullós de mi mateix, de la meua vida futura. Fins despersonalitzant-me absolutament, sentia la meua vida més plena de sentit que mai; com si hagués entrat en un estadi superior de l'existència humana. Si la pàtria no m'hagués cridat potser amb el temps jo hauria estat un estudiós, un home de ciència respectat... Però què era tot això? Què era tenir un nom o una posició en el món al costat del títol de glòria que exhibiria en el futur, havent servit la pàtria? Després de mort s'haurien pogut dir de mi moltes belles coses... Jo,

aleshores, sentia dintre meu que preferia a totes elles aquesta tan senzilla: Fou un soldat de la pàtria. I lluità per ella.



El tren corria, camí del front i de la glòria...

J. COMAS

(2n. Accésit al Premi d'Anècdota del nostre Concurs)



S'ha passat un soldat....

El fet ocorregué el dia 1 de Febrer del 1938: Era un dia —és dir, un dia: una nit— que feia bastant fred. Jo m'estava al lloc de guàrdia, quasi tremolant; tot es veia blanc de gelada. Quan el dia començava a néixer, dos quarts de sis del matí, vaig veure venir pel terreny del camp faciós un soldat, amb fusell al musle, i la manta, en direcció a mi; jo que m'amago i quan el vaig veure a breu distància, l'hi vaig cridar *l'alto*, i seguidament la consigna. Ell em respongué: «*Me paso, camarada. No tirar, me paso.*»

Jo aleshores el vaig deixar atansar fins a uns 20 metres, i l'hi vaig fer tirar el fusell a terra. Ell de seguida va obeir, i tot seguit jo vaig cridar: «¡Viva la República!» «Viva la República» em contestà, i amb aquestes paraules s'atansà al lloc on jo era. Ens abraçarem. A mi les llàgrimes em vingueren als ulls de veure'l de la manera que anava, amb un tros d'espardenya i sense

mitjons, mullat tot ell per haver tingut de passar un riu que teníem al davant. De seguida vaig cridar els meus companys i l'acompanyarem al nostre fortí i allí s'escal·fà. Va ensenyar-nos els bitllets dels faciósos, i ens va dir que cobraven dos rals cada dia, i que —com que nosaltres li vam dir que cada mes enviàvem 300 pessetes a casa— ell era al contrari, que a casa seva n'hi havien d'enviar a ell o sinó no en tindria cap. Li vam donar una llesca de pa cada dia, i jo, que tenia un pot de llet, l'hi vaig oferir, i vam fer-li mitja olla de llet. I així va esmorzar. També va ensenyar-nos el tabac que els donaven els requetés, i nosaltres li ensenyarem el nostre, i va quedar astorat, perquè es creia que no en teníem. Mentre fèiem les torrades i l'aigua s'escal·fava, ell ens contava que l'altre dia la nostra artilleria havia tirat a un poble on ell era, que no havia fet altra cosa que matar dos cavalls i que va

tirar algunes aparideres a terra. I amb això ja vam tenir l'esmorzar a punt, i quan vam acabar li vaig donar un parell de mitjons, perquè es calcés. Eren nous; els va agafar i va quedar-me molt agraït.

Encara va explicar-nos moltes altres coses de la vida al camp dels faciósos. I ens va dir, també, que els soldats estan molt descontents i que n'hi ha molts que voldrien passar-se, però que tenen por que els atrapessin o que ho fessin pagar als de la seva família.

Al cap d'una estona al sergent l'acompanyà al lloc de comandament, i jo vaig tornar al meu lloc, sempre disposat a vigilar i a complir el meu deure.

JULI AULET

(1r. Accésit al Premi d'Anècdota del nostre Concurs)

al front s'havien retirat. Soldats que arribaven pertanyents a aquelles posicions, ens digueren que els nostres homes s'havien vist humanament impotents per a contenir el contraatac enemic que avançava en una nombrosíssima columna protegida amb cavalleria i protegida per

Durant de la inutilitat de la resistència camí de la retirada, recollint alguns ferits que havien estat abandonats i evitant així que caigués del nostre material a mans de l'enemic. La idea fou ordenada, i arribats dalt de les serres organitzar la defensa. L'exèrcit enemic avançava pel pla, mentre nosaltres ens preparàvem a resistir.

Però l'aviació enemiga aparegué altre cop ajudant l'acció de la infanteria. Dues hores seguides d'arribar el bombardeig faciós de l'ermida, però nosaltres ens trobàvem davant d'un enemic imparable d'abatre. Nosaltres no teníem aviació. El comandament donava exemple acudint als llocs de perill, i això encoratjava els nostres soldats, resistien fermes i amb disciplina. Els oficials anaven caient víctimes de la metralla. Era una noble epopeia. Valerosos, els quadres de comandament es situaven a primer lloc. Però un cop caí la resistència es féu impossible. A les quatre de la tarda l'ermida va caure novament a poder de l'enemic. Era l'aviació estrangera qui l'havia recuperada. Mentre vam lluitar home contra home, malgrat la diferència de nombre i armament, l'enemic no féu més que batre's en retirada. Fou un dels seus avions aparegueren en el cel que les nostres forces no pogueren resistir més.

Però, no fou una desfeta. Malgrat el final de la guerra, restava l'exemple d'aquella gesta i la demostració del nostre valor. Restava ben palesat que els nostres soldats sabien batre's per un ideal, i que podien vèncer.

J. BALART

Accésit al Premi de Narració del nostre Concurs)



VERMELLOR DE SANG DAMUNT LA NEU

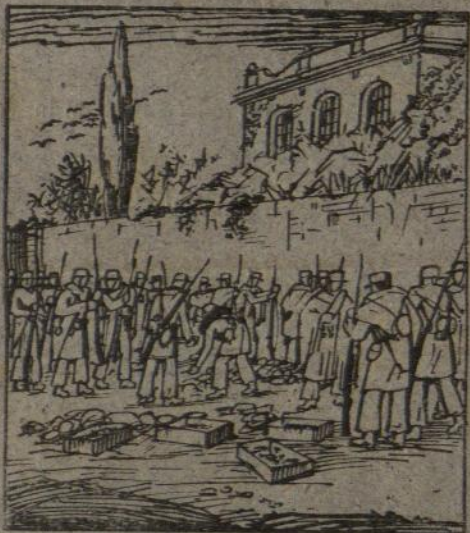
Terol. Llengoteig de flames que es re-viscolen en la nit que dorm. Els genets de l'Apocalipsi branden el cap lleument, mentre ensenyen feréstegament llurs dents corcades. El blanc sudari que cobreix la ciutat s'esquinça, ací i allà, amb les ombres màlèfiques dels corbs que flairen un bon festí.

Contràriament a aquests últims dies, avui el sol ha estat matiner. El fred picà de valent i els passa-muntanyes, arrapats a les orelles i al nas, ens queden glaçats i blancs de la gelada. Caminem, el pas curt i decidit, per sobre la neu que cedeix i s'aclofa a les nostres petjades.

Sabem on anem. A les tres del matí a un indret concret, el nostre capità ens ho ha dit clarament:

«Aquest matí anem a operar. Es necessari de prendre a l'enemic la clau de Terol, per on ells volen entrar material i homes. Es un turó i l'hem de prendre, costi el que costi. Si cal, vessarem la nostra última gota de sang. Exigeixo de vosaltres el màxim de rendiment. Visca la República!»

Som ja prop de Terol. Davant d'una torre amb jardí, la columna s'atura. Ran mateix de la carretera, en els tu-



rons que la dominen, s'ou el martelleig incessant de la metralladora i la fuselloria. Ací deixem tot el que considerem innecessari i carreguem de munició. Els caps i oficials, amunt i avall donant ordres, que són complertes escrupolosament.

En filera índia, ascendim la vessant del turó del costat esquerre de la carretera fins a situar-nos a les posicions des d'on hem de començar l'atac. De mica en mica va fent-se més perceptible el xiulet de les bales en llur cursa desenfrenada. Descansem una estona, per tal com l'hora de començar l'ofensiva està fixada a les 9 i són poc més de les vuit d'aquest matí de gener.

Un company català, d'un poble veí al que vivim nosaltres, mig en broma, mig seriosament, ens allarga la mà, talment com si aquella fos l'última vegada que hem de veure'ns. Contestem amb un somriure burleta, que té bastant d'estantís. Morir? No! Anem a lluitar i a veure'ns!...

Són dos quarts de deu. El capità ha rebut ja ordres i disposa.

«Avançar, sempre ben separats l'un de l'altre. Molta atenció als moviments enemics. Cada dispar un objectiu. Endavant, companys!»

I sortim del nostre amagatall, encorbats, ferm el fusell entre les mans.

L'enemic, dalt del turó, ha espiat la nostra acció i el nostre avanç, i llurs màquines automàtiques vomiten projectils sobre nosaltres.

No hi ha ni una pedra ni un matoll per a amagar ni tan sols el cap. Res.

ferit en el cos, s'arrossega per la neu, demanant assistència amb crits esgarriats. Malgrat tot, emportat ja per la violència del combat, perduda tota noció del meu jo, no tinc basarda a la Mort.



El sol és llis com el palmell de la mà. L'avanç, en aquestes condicions, es fa difícil, i per a esquivar la cortina de foc de l'enemic, no tenim altre remei que ajuntar-nos damunt la neu, i avançar arrossegant-nos.

El foc es fa cada vegada més intens. Al meu costat, un minyó andalús del 38, se sent ferit. Efectivament, un rajolt de sang se li escorre cara avall, mentre s'apodera de la seva pell un to moratenc i apreta les dents amb ràbia. Els camillers se l'emporten.

Un altre company cau mort al peu del seu fusell metrallador. I més enllà, a l'altra banda del barranc, un altre,

La nostra artilleria ens protegeix, i els projectils passen bronzents per sobre els nostres caps i van a estrellar-se estrepitosament al cim del turó, on hi ha l'enemic. Oim, ben prop nostre, l'espetec traïdor dels primers obusos. Els camillers, abnegadament, traslladen al lloc de socors cossos fins fa poc plens de vida, alguns dels quals es barallen, entre espasmes dolorosos, amb la dalla que vol segar-los-la.

Ara ve l'aviació, també enemiga. Primer, els aparells de bombardeig, alts, fendeixen l'espai deixant caure llur càrrega mortífera. Després els de caça, lleugers de moviments, evolucio-

nen damunt nostre, en grups de cinc o sis. A un senyal del que va al davant de cada grup, descendeixen i fan funcionar llurs metralladores, mentre nosaltres continuem ajeguts a terra, sobre la neu que vol provar de desglaçar-se. Ara ve més aviació. Aquesta és la nostra, els «xatos», que acollim amb un esclat de joia, però sense deixar la incòmoda posició que les circumstàncies ens han fet adoptar. Hi ha combat aeri, i al cap de poc, un aparell enemic, certament tocat pels nostres, s'esclafa estrepitosament contra unes roques de l'altre cantó i resta encès en flames.

El soroll és espantós, horrible. L'espectacle, dantesc. Metralladores, fusells, artilleria, morters, aviació, anti-aeris. Dirien que el món s'ha tornat boig i que la Humanitat ha perdut el seny, el poc seny que li quedava.

A pocs metres d'on estic, veig unes pedres que potser em resguardaran millor de les bales enemigues, que reboten bojament al nostre voltant. M'hi arrossego, el fusell entre les mans, procurant de no aixecar massa el cos. Tinc tota la roba xopa de la neu que es desglaça. Les bales van xiulant...

De sobte, un cop sec a la meua dreta. Dirien que és un cop de pedra, que un company entremallat m'ha tirat. Estic ferit. Per sobre els pantalons,



xops d'aigua, travessa la sang roja, mentre deixo, en arrossegant-me, un rastre sobre la neu que ho cobreix tot amb el seu mantell. La cama em queda freda, insensible. El tinent de la meua secció, un bon company, valent com pocs, em lliga una bena a la ferida, com a cura d'urgència. Venen els camillers que se m'emporten, desafiant el perill, corrent per aquella vessant batuda per les màquines de guerra italianes i alemanyes.

Ja som al lloc de socors. Em demanen els noms i la filiació, em curen de primera intenció, i un minyó esprimit, xat m'allarga una cantimplora de cinyac. Mentrestant, a dalt, al turó tatat de sang, entre remors i sorolls de guerra i de dolor, uns homes estan signant amb llur sang una nova pàgina de la Història que estem forjant entre tots...

I al cap de pocs dies, en un edifici blanc i polit d'una capital espanyola, un hàbil i prestigiós cirurgià amb guants de goma i bata blanca, m'extraurà de la cama, sota la llum esmortida del quiròfan, la bala que un fusell estranger va clavar-m'hi un dia de gener.

JOSEP SAPÉS ESMANDIA

(1r. Accésit al Premi de Narració del nostre Concurs)

A CATALUNYA

(Ve de la primera pàgina)

L'ona blava del mar, l'onada altiva, que a besar-la, fidel, anava allí; i vull saber també del captiveri dels seus cims presoners enmig del cel, i dels seus gorgs profunds, plens de misteri, on el pas del torrent deixa una rel: parla'm, si et plau, de pins i ginesteres, dels estels que s'encenen cap al tard, de les boires que s'aleen matineres, de l'ermida penjada al puig isard.... I no oblidis la calma cristal·lina de l'estany muntanyenc guarnit d'espills, ni el concert capvespral de quan s'afina el rac-ric de les grauxes i dels grills; ni donis cap oblit a les ramades que pasturen immòbils en l'herbei, ni a les brunes masies escampades i perdudes pel bosc cara-sol. És la Pàtria de faç amorosida que treballa cantant eternament, és la Pàtria que riu franca i ardida i que parla viril i dignament; amb el rostre a la mar d'on ara neixes, amb el pit coratjós i esperançat; lluita ardida, no vol grillons ni reixes: és un crit i és un gest de llibertat.

ALBERT PERRAMON I MUNILL

(Premi de Poesia en el nostre Concurs)

UN DIA D'HIVERN DEL 1938...

Activitat bèlica començada a penes feia dues hores de claror, iniciada amb l'espècie brunzent dels trets de fusell i del craqueig de la màquina automàtica, de posició a posició. La frase «Els enemics ataquen» corregué per tots els recones de la terra oberta pel picilapala. Aquell matí febrer encara deixat als catalans de Barcelona i de Girona un remarcable i perenne record. No transcorregueren gaires instants sense que es deixés sentir pel blau espai la trajectòria finida o indefinida dels obusos de pes i diàmetres diferents, traçant invisibles paral·lels o meridians, ja que provenien de tots els indrets rebels.

Pel vessant de les muntanyoles ermes, emmarcades només per uns escarxants matolls, l'enemic es llançava en gran massa; dominant-nos els nervis i obeint un prudent mandat, els nostres fusells feia estona que havien

lles, postanyes i cabells empolsats. Salliva espessa, gorja encetada. La llàntia vermella lluita amb tota la seva força, i el sol batia a l'indret de la lluita, més enllà dels cimalls ondulats que s'anaven esclafant fins a afegir-se al planell color de palla de l'estepa castellana. L'artilleria pesada seguia llan-

çant tones de ferro. S'ha dit que durant aquelles 12 hores consecutives de zumbig per l'éter foren 8.000 els obusos dirigits contra les nostres posicions.

El comandament foraster veí frustats llurs propòsits, no pogueren pas-

sar ni passar. Una brigada de nois, la immensa majoria barcelonins i gironins no els féu possible l'estratagema guerrera que creien tan fàcil. Obriren el pitrall damunt del qual duïen arrapat el menut escut de bronze, l'escut barrat, i la mà neguitosa tancant i obrint el ferrall feren de ferro la voluntat de no cedir cap bocí de terreny. Era un dia de febrer, ben bé ho recordem; aquell fum ajaçat, en una oscil·lació feixuga, com asmàtic; allunyat, un vilatge amb els campanars sobresortint, desolat, arrupit, obert al vent de l'Oest. I allà fou provocat un incendi; les seves flames esquinçant l'horitzó de posta, regiraren aquells tons avellanats que deixa el sol quan ha fet la davallada. En tota la primera avançada, una solitud quieta; els estels, al firmament, espurnejaven, i la lluna ascendia, brillant, amb un voltant verdós, com un calze de plata repujada.



Les mines de Terol

(Ve de la pàgina 5)

ba endins i ens privava una esgarifança; sense que tinguérem temps de refer-nos, un reflector potent ens enlluernava, i ens priva de veure altra cosa que el disc del focus i el seu halo lluminós.

—No feu cap moviment. Us tenim acarada una metralladora. Si us bellugueu, dispararem...

Es una veu ferma, segura, que ens glaça l'esperit. De moment, ens quedem clavats a terra, amb els ulls esbatanats. De darrera el reflector, ens arriba el so d'una riallada plena, feridora, que ens fa més mal que la certesa de la nostra impotència.

El madrileny, mig amagat per un company que ha quedat davant seu, ajunta les mans a l'esquena, lentament. En una mà hi porta una bomba i allarga els dits cap a l'anella del perutor; es mou imperceptiblement, els dits de cada mà se cerquen reduint la distància que els separa mil·límetre per mil·límetre...

L'home de darrera el reflector torna a parlar-nos:

—Apa, deixeu les armes a terra, feixistes!...

Feixistes? La vida ens surt als llavis, en un crit d'alleujament que recorre tota la mina:

—No tireu, camarades! Som carabiners, som dinamiters de la brigada de roc!

La gent que ens dominava creuen paraules entre ells: «Porten els braços, són dels nostres.» «Duen l'estrella en els casquets.»

—Passen companys. No tingueu por.

Fem unes quantes passes i ens trobem, un cop depassat el focus, a ple carrer, amb el cel ample damunt nostre i la lluna i les estrelles il·luminant el món. Coneixem de seguida el lloc on

ens trobem: som a les immediacions de l'estació de Terol.

—Què hi fèieu ací dins?

Hem vingut a caçar feixistes pel nostre compte...

—Heu triat un bon moment. Ha vingut ben just que no us caceu a vosaltres.

Riem. Però encara no estem prou refets per a riure ben de gust.

Al llarg de la calçada del tren, hi ha un rengle de falangistes, lligats, que els nostres camarades han tret de la mina per posar-los a la disposició del comandament. A terra, prop nostre, veiem unes formes ajaçades, cobertes amb un tros de lona.

—I això?

—Són els cadàvers dels guàrdies desapareguts.

Se'ns trava la veu, i la saliva ens costa d'empassar.

—Us podem ajudar en alguna cosa?

—No. El millor que podem fer és retirar-vos. Si quan torna l'oficial us troba ací i no li agrada la vostra idea, ho passareu malament.

—Apa, salut. I moltes gràcies, camarada.

Emprenem la pujada cap a la ciutat sense dir res, moixos. En la part alta d'algunes cases properes a l'estació, encara flamegen petits incendis inextingits, que fa semblar que els pisos siguin habitats.

Abans d'entrar a Terol, el madrileny s'ha girat de cara a l'estació.

—Si tarden un moment més a evidenciar l'error, els etzivo una bomba que ni els àngels del cel hi haurien arribat a temps.

PERE CALDERS

(Premi de Narració del nostre Concurs)



Quin neguit! En la vida, amics, no hem vist una tal soledat de terra adolorida i enyoradissa. Feia feredat! Un cadàver, escumosa la boca, estava com dret; les punxes de les alambrades el subjectaven en aquella posició; portava un casc abonyegat, visió fatídica; cingle de pensaments, ruta muda d'un ésser sensible.

L'est començava a esllangir-se, foc clar de topazi en el llevant. Pobra Alba! En la vall hi havia un blanc tersut de gebre. Ens rellevaren de la guàrdia, fredelucs vam pujar fins al molí, que no movia de temps les seves ales; cap a la vila de casolots abandonats, de casolots d'aixafada teulada. El riu estret i profund passava llisquent, en espaiats intervals, i vorejava migrades plantacions d'arbres estrafets, del brancatge dels quals s'aixecaven tenebroses volades de corbs; el sol roig i inflat ens acariciava; per dalt de les xavoles sortien columnes verdes de fum sense arrissar. Enfortida la moral de cadascú, ningú ja no pensava en res; només un arbre sense fulles, malenconic i mut, mirava dins d'un clot d'aigua el seu perdut dolor...

EMILI RIBOT ALÓS

(2n. accésit al Premi de Narració del nostre Concurs)



emmudit. Avançaven refiats, amb el corretjam ple de bombes de mà. Dalt del cimall hom visualitzava ja, també, l'avanç dels inquiets i tossuts muls que transportaven metralladores damunt l'esquena; mentrestant, les boques llargues i negres dels canons no fruíen cap mena de descans. Les posicions cobejades per l'adversari seguien esventrades, la terra i l'ambient fumejant; la fumerola del morter i del canó no tenia temps per a esvaïr-se en aquella enervant calmositat: era un vel negre que s'alçava com un fantasma emmanerosit, i que acabava llepant el cràter vorejat per la trilita i el ferro del mateix òrgan que l'havia ocasionat. Aquell teló de drama i funeral era negre, espès, tan negre que ens cremava la vista, ens ressecava la gorja. A pocs metres de l'alambrada arribà l'enemic en una perfecta formació de l'escola teutona. Aquell moment fou d'una intensitat insuperable. De les boques aprimades dels nostres fusells sortiren dols i més dols de disparex certers, que sembraven la mort.

Per una vall de camps terrosos, entre el marró obscur de la terra remoguda per la sembra, hi havia, paral·lels, un rierol vorejat de joncs mig verds, mig grocs, i un camí guarnit pels clots que feien els obusos. Els camillers passaven adalerats, bruts; ce-

PREMI A LA MANDRA

Un pare de família féu un llegat original en el seu testament. Disposà que el seu ruc fos lliurat al més gandul dels tres fills que tenia.

Però com que tots tres fills eren uns grans mandres, que no feien res en tot el dia, el marmessor que havia de complir el testament no sabia cap a quin cantó girar-se.

Va cridar als tres fills del mort i els interpel·là:

—Un dia—va dir el més gran,—vaig caure al mar i per peresa de moure els braços no vaig nedar, i prou m'hauria ofegat si no me n'haguessin tret.

—Doncs jo—digué el mitjà,—un dia em va caure una brasa de foc a la cama, i per peresa d'apagar-la amb la mà, prou m'hauria cremat tot jo si algú no hagués sentit l'olor de rostit i hagués corregut a treure-me-la.

—I tu?—féu el marmessor al petit—què tens per contar?

—Doneu el ruc a qui vulgueu, que jo no tinc ganes d'enraonar.

Aquell no va dubtar i lliurà el ruc al més petit.

FELICITATS

Diàleg entre dos amics:

—Digui'm, senyor Cosme, qui és més feliç, el que té seixanta mil duros o el que té sis filles?

—Home, home; jo diria el que té sis filles.

—No sé veure per què.

—Es que el que té seixanta mil duros en voldria tenir més; i el que té sis filles... ja en té ben bé prou.

LA RESISTENCIA DE

CATALUNYA

(Ve de la primera pàgina)

amb el mateix sentiment fratern soldats catalans defensen altres terres d'Espanya. Però aquesta companyonia no eximeix els catalans de considerar que la defensa de Catalunya ha d'ésser fonamentalment obra seva. Pel nombre de soldats que hi participen, acregut amb els contingents de les noves lleves, pel coneixement que tenen de la terra i l'amor que hi han posat, pel deure moral que senten dintre seu i que coratjosament compleixen, la defensa de Catalunya ha d'ésser primordialment una gesta dels catalans.

Fet més sobresortint en aquesta etapa de la guerra, la defensa de Catalunya pot ésser i ha d'ésser la prova decisiva que assenyali el camí de la victòria. Com tantes altres vegades aquest petit recó de terra muntanyenca i mediterrània, ha tingut de sofrir contra la seva voluntat la tragèdia sagrant de la guerra. Com tantes altres vegades el braó i la coratgia dels seus fills marcarà una fita gloriosa de la història. Perquè la defensa de Catalunya, l'heroisme i el sacrifici de tots els que per ella pateixen i lluiten permetrà enfortir i perfeccionar l'instrument de combat, l'Exèrcit de la República, que en darrer terme, i després de les cruentes hores de prova, ens retornarà la nostra terra reconquerida i la llibertat dels catalans.

Els humoristes catalans expliquen als soldats de l'Exèrcit de la República l'acudit que els ha fet més gràcia

Respostes de Nyerra i de Joaquim Montero

NYE-RRÀ

—No en sé la procedència—ens escriu el caricaturista Nyerra—. A mi me l'ha explicat la meua xicota. Jo l'he il·lustrat. Ací el teniu:



—On vol que li enviem?
—No cal. Me l'emportaré posada.

JOAQUIM MONTERO

Es difícil determinar quin és l'acudit que m'ha fet més gràcia entre els milers que n'he oït.

Dec, però, advertir-vos que jo que no tinc ni arxivadors ni fitxers per classificar-los, tinc, no obstant, a la memòria una mena d'aparell mnemotècnic que els va desfilant per gèneres. Hi tinc acudits d'autors, d'actors, de músics, de pintors, d'advocats, de metges, de jueus, de criatures, etc. De cada sèrie, n'hi ha un, naturalment, que és el que més efecte m'ha fet.

Els acudits, però, que em fan més gràcia són els de criatures. Per tant, us explicaré d'aquesta sèrie els dos que m'han fet més gràcia.

L'un és molt conegut, però jo no puc recordar-lo sense esclafir a riure. Es aquest:

Es ja de nit, les portes de les escales són tancades.

Passa un bon home pel carrer i veu un xicotet que es posa de puntetes per arribar al trucador de la porta i no pot assolir-ho. El bon home se li apropa i molt amablement li diu:—Que vols trucar?—Sí, senyor,—respon l'infant, i el bon home l'agafa pel cos i l'enfila fins arribar al trucador. El noi, amb totes les seves forces truca cinc pics i repicó.

Aleshores, el bon home el deixa a terra i li diu:

—Ara, ja t'obriran? I el marrec respon:—Ara ja cal que correm perquè ens tiraran aigua!

L'altre tampoc no l'he oblidat mai.

El meu net, quan no tenia encara tres anys, estigué uns dies al llit malaltet; jo l'entretenia fent-li dibuixos, dient-ne dibuixos; però com que mai no he tingut traça ni nocions de dibuix, les coses que li feia les havia d'explicar.—Veus, això, és un castell, això és un arbre, això és un tren, això és un barco.

El noi s'hó mirava i no feia comentaris.

Un dia sobtadament em diu:—Avi, fes-me un cavall... i veïam que et surt!

Sempre més me n'he recordat! Es veu que jo aleshores era una mena de Dalí!



Els «IDEALS»...

UNA RESPOSTA HISTÒRICA

Una vegada que Paganini, el cèlebre violinista, estava de bon humor, anant per un carrer de Leipzig es topà amb un pobre cec que tocava el violí, implorant la caritat pública.

El gran artista, en un rampell, agarrà l'instrument del pobre cec i es posà a tocar una de les seves famoses peces de concert. En acabat tornà el violí a aquell pobre i li digué:

—Què us sembla?

I aquell li va respondre:

—Com aficionat, no ho feu malament; i més us dic: que si estudiàveu, encara us hi podrien guanyar la vida.

PINTURA REALISTA

Un boig ensenyava una tela blanca dient que era un quadre que havia pintat ell.

—Què representa?—va preguntar-li un.

—El pas del mar Roig pels hebreus.

—I on és el mar?

—Oh, ja s'ha retirat perquè passin.

—I els hebreus?

—Ara mateix acaba de passar el darrer.

EXAMEN DE GRAMÀTICA

Professor.—A veure si em diu el futur de robar.

Deixeble.—Anar a la presó.

UN FILL IDEAL

Un individu parla dels disgustos que li està donant el seu fill i un oient li diu:

—Doncs, miri, jo del meu n'estic contentíssim.

—Que fuma?

—Cu; no ha tocat mai un cigar.

—I al cafè, hi va?

—No hi ha posat mai els peus.

—Retira tard?

—Al contrari; després de sopar a la nona.

—I de companys?

—Només es fa amb els de casa.

—Si que és una sort; i quina edat té el seu fill?

—Abans d'ahir va complir tres mesos.

SENTIR O SENTIR

Entre un senyor i un artista.

—Per què no pinta paisatge, vostè?

—No el sento.

El senyor cridant més:

—Li pregunto perquè no fa paisatges!

—No sóc pas sort, home! Ja li ho he dit: Perquè no el sento.

MATEMÀTIQUES

Fa alguns anys que un cert avar es confessava del pecat de la usura, i el confessor li deia:

—Heu de tenir present que tot el que cobreu de més del 6 per cent, és pecat; i recordeu-vos sempre que Nostre Senyor des d'allà dalt ho veu tot.

—Ja m'ho afiguro—respongué l'avar—per això jo sempre deixo diners al 9 per cent, perquè, vist des d'allà dalt, es prengui per un 6.

EL MAL DE LA SON

En Pau i en Pere dormien en la mateixa cambra, i entaularen aquest diàleg:

—Que dorms, Pau?

—No;—va respondre aquest.

—Podries deixar-me tres duros, Pau?

En Pau s'acotxà amb el llençol i deixà anar un ronc.

—Que no em respons, Pau?

—Dormo.

—No deies que no dormies?

—Ho he dit somniant.

CONSULTA

El doctor.—La seva malaltia té una certa gravetat; haurà de renunciar en absolut a tot treball de cap.

El client.—Això sí que no és possible, senyor Doctor: seria la meua ruïna.

El doctor.—Per què? Es periodista?... escriptor?...

El client.—No, senyor; sóc perruquer.

NO L'HAURIEN DECAPITADA

Mozart, el geni precoç de la música, contava a penes set anys quan donà el seu primer concert en els salons imperials.

Maria Teresa, admirada de sentir-lo, el cridà per fer-li una carícia, i la pobre criatura, sumament impressionada, relliscà i caigué.

Una dama joveneta s'alçà del silló per ajudar-lo a aixecar-se.

—Us heu fet mal?—li preguntà amb veu dolça.

I Mozart, enlluernat per la bellesa d'aquella noieta, de moment no li respongué; però estrenyent la seva mà a la que ella li oferia, exclamà:

—Què bonica que sou!... A fe que voldria casar-me amb vós.

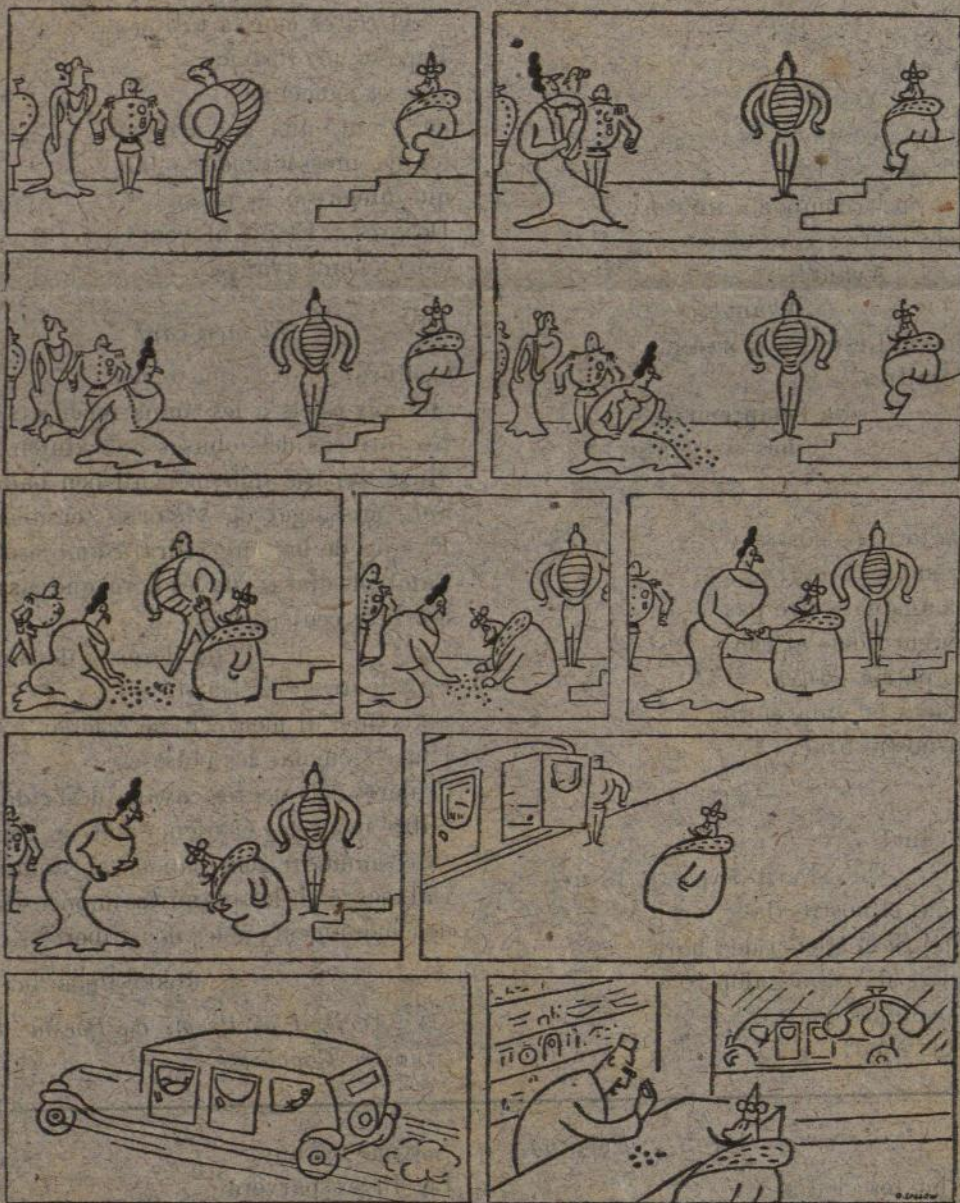
Tots els presents esclafiren una rialla.

Com més no li hauria valgut a aquella dama casar-se amb Mozart, que amb l'home que van donar-li en matrimoni!

Aquella dama era Maria Antonieta.



Com la Faluguetta imagina un individu.



A LA BARONESSA SE LI HA DESENFILAT EL COLLARET



...DE L'EDAT MITJANA



A M I C

Publicació quinzenal per a espiar del soldat català de l'Exèrcit de la República editada pels Serveis de Cultura al Front del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Adreça: Avinguda del 14 d'Abril, 411.
Tel. 72006 - BARCELONA

Núms. 6 i 7 - Primera i segona quinzena d'abril del 1938

NO TENIEN RAO

Uns xicotets sorprenen un company seu mentre està bevent vi del que a casa seva l'han enviat a buscar a la taverna.

—Ja ho direm al teu pare—diu un d'ells,—que quan vas a buscar vi te'l beus.

El xicot:

—Que no, quan hi vaig... quan en torno.

NO PODIA SORTIR DE DEUTES

Un individu, afeixugat de deutes i veient-se impossibilitat de satisfer-los, va prendre la terrible resolució de suïcidar-se, tirant-se al riu.

Però tan bon punt havia fet el cabussó, un tranquil pescador de canya i a més gran nedador, va llençar-se a l'aigua, i aconseguí salvar-lo.

—Vostè si que em deu la vida!...—li deia, mentre el deixava sobre la riba.

I el suïcida, ple d'amargura, exclamava:

—Quina pena la meua!... Teniu: un altre deute!

LA MARE PREVISORA

La mare de Napoleó I era una dona molt econòmica.

Havia conegut l'escassetat i es recordava dels temps difícils.

El seu fill ja havia arribat al tron, i el dia primer de l'any va enviar-li 30.000 francs perquè els gastés en regals entre els seus amics, i es mostrés esplèndida.

La mare de Napoleó no en gastà més que uns 3.500, i guardà els restants.

I quan una filla seva, de part de l'emperador, li va preguntar:

—Què en voleu fer d'aquests diners? Perquè els guardeu?

Aquella bona dona respongué:

—Potser algun dia serviran perquè puguin menjar un bocí de pa tots els reis i totes les reines que s'han improvisat dintre la meua família.

NOCES D'OR

L'Euric està a punt de casar-se i diu a un dels seus amics:

—Quedes convidat a les meves nocces d'or, que es celebraran dintre de pocs dies.

—Com s'entén, a les teves nocces d'or?

—Sí, home; no saps que em caso amb una milionària?

LA RAO DEL BORNÍ

En borní apostà a un que no ho era, que ell hi veia més amb un ull que l'altre amb dos.

—Que no—digué l'altre.

—Que sí—respongué el borní;—jo et veig dos ulls, i tu només me'n veus un. He guanyat la posta.

ELS POETES DE LA GUERRA

Tres moments

I Evasió.

Avui que és un dia amable de tardor,
fa bo de reposar vora el camí
que passa, recte com una mirada,
i deixar-ho tot
—el llibre i l'eco de la guerra—
i pensar, només...
Només pensar coses amables
una mica per sobre d'aquest viure.

La rondalla d'una estrella i una noia
que em contava aquella amiga meua
qui és dalerosa de somiar
i té un brill als ulls
que hom diria
que és la paraula feta imatge.

Pensar en la bellesa de les nits
quan al cel hi ha uns mons incògnits
tan lluents,
que és possible que la garsa cerqués de
[robar-los.

Pensar que la terra també és bella
ara mateix,
amb l'or dels ceps i el blau de les
[montanyes
i aquest verd talment una catifa.

I no saber
—avui que és un dia de tardor
[amable—

res de la vida grisa i roja
dels homes-talps,
ferotges per la sang
i el tro eixordador dels canons
i l'ombra de la mort...

I oblidar
l'home-talp en mi
Avui que és un dia amable...

II Enyorança

Damunt de cada fulla d'aquest pi
[lluient,
la pluja ha deixat les gotes fines;
suau encantament del cel
desfet en llàgrimes vives.
Oh pi gegant i esponent,
únic en la serra deserta,
que em dóns el record i l'enyor
de la terra llunyana
on mos ulls veieren la llum primera.
Tot l'amor hi he deixat.
Tot l'encís.
Tota il·lusió que punyia mon cor.
Tot allò platejat i indecís
de falleres
que punxen
la blanesa de l'ànima.

Quan la retina cansada,
copsa l'aspra visió
de les serres pelades i ermes
clapejades d'amples taques morades.
Quan el sol inclement
asseca la gorgja polsosa
i pesen als peus indecisos
les amplexes sabates ferrades,
que n'és de plaent la memòria;
com es fa amable;
com s'enriqueix d'amples blaus

[luminosos
la visió de la terra estimada.
Oh bocinet de Pàtria meua,
tan plaent, tan serena, tan noble!
Com t'enyoren mos ulls;
com t'enyora mon cor
que es sent fort i es sent ample,
només per reveure't;
només per tastar l'agredolç
de la teua abraçada.

POEMES DE GUERRA

Cants

I

Oh! Si el silenci de l'hora
que s'atansa a galops
es volgués deturar!
Pols i foc!
Olor de morts i cendra encesa.
Llibertat.

II

Serà missatger el meu cor
de les àurees cantates celestes.
Coronarà deu mil fronts amb el llor
aguerit dels valents, en les testes.

III

Cantarem tots plegats
fins que el vent
faci esborronar les estrelles.
Oh!

Si els cants
s'encenguissin
amb flames eternes
de braços al vent
i de pits batejats.

Oh! Si la lluna
—l'altiva—
s'enganxés a la punta
del fusell dels germans.

V

Avant!
Avant!
Que la columna és ferma.
El vent tot fred
bat en la compacta trena
dels nostres cors estrets.
Avant!

Avant!
Que mil estels ens miren.
Nosaltres
...sota l'empremta
dels seus raigs.

VI

La terra es nostra.
L'ombra nocturna
amaga el nostre pas.
Serem fidels al crit
de pàtria nostra.
Duem la vida eterna
al nostre braç.

VII

Avant!
Que el crit de pàtria lliure
sigui el nostre flam.
Oh! Si el silenci de l'hora
que s'atansa a galops
es volgués deturar!
Pols i foc!

III Fortitud.

S'ha fos el dia
dintre les ombres.
S'han fos les ombres
dintre la nit.
Només hi ha el silenci.
Com un crit.
Si el seny s'esparvera
el cor no vacil·la.
La vista serena.
El pas és segur.
Devorem la calma.
No se sent ningú.
El cos avança, decidit, amb força.
La pensa febrils
va encara més lluny.
El silenci es trenca —fràgil—

Olor de morts i cendra encesa.
Llibertat!

L'avanç

Immensos llacs de silenci
s'estenen davant nostre;
al cel llunya,
la posta s'hi repenja
amb llanguideses d'àngel.
Al fons dels tolls de l'aigua,
un avenir incert
tremola fonament.
Bateguen pits!
Cervells s'eixamplen!
I en aquest breu instant
un film d'imatges llargues
esborra la distància.
S'espanta l'èter!
s'ouen xiulats diàfans,
—missatges que pregonen—
mentres es mor la tarda...
Així se sent,
—i és un cabdell de força
que ennuia,
ennua l'ànima—
clavant els peus a terra
tement deixar la vida,
mentre l'esguard escruta
amb dureses que maten.
—Al cel es mor la tarda...—
Reposen un instant
i en el moment,
del front, una mà arrenca
tot de pressentiments
que ofegaven la passa!
Després... El pit al vent
eternament avança.

El meu cant

Contaré els dies que resten,
amb els estels a les mans repenjats.
No faré cas dels obusos que xiulen;
viuré tothora amb mon ull ben badat.
Seré missatger de victòries temibles.
El roig de la sang vibrarà amb esclat
i amb els clarins de les hores que passen
escriuré cent poemes
de llorers i de sang.
Cavalcaré en rialles airoses.
Seré fidel al meu crit de combat
i faré tremolar les polsoses
crineres dels negres cavalls desbridats,
Sabré mossegar el silenci amb les dents
faré emmudir cent canons abrindats
i aixecaré en les planícies immenses
den monuments a les deu llibertats.

JOSEP PEDREIRA

(1r. Accèssit al Premi de Poesia del
nostre Concurs)

L'arma retruny.
La nit s'esparvera
corrent per la fosca.
Restem indecisos
del que passarà.
El foc encén l'ira.
La mort és allà!
Les veus que ens comanen
són greus i són ronques.
Pensem en l'amada.
Mirem vers la sort.
Pensem en la Pàtria...
I el pit desafia la nit i la mort!

MANUEL VIUSÀ CAMPS

(1r. Accèssit al Premi de Poesia del
nostre Concurs)

Catalunya

Anunci de glòria són
les teves nou lletres clares,
de camins de somnis blaus,
de llibertat i esperança.

Catalunya, tu ets per mi
el que pel fill és la mare,
el que és el sol per les flors,
el que és per la vida l'aire.

Jo t'enyoro, dolça terra,
com ho faria amb l'amada;
t'enyoro perquè t'estimo,
perquè com tu no n'hi ha d'altra.

Terra on feliç jo vivia
en una pau benaurada;
més s'atansa la tempesta
i d'ella hem d'alliberar-la.

Per defensar-te amb braç
a la guerra me n'anava,
portant el fusell al braç
i al cor la terra estimada.

A. VIOLA

(2n. Accèssit al Premi de Poesia del
nostre Concurs)

L'anhel de la victòria

Mare estimada, no ploreu més
per si el fill vostre no torna més.

Si de cas torna, serà amb la glòria
vindrà amb les palmes de la
[victòria

No ploreu, mare, pel vostre fill
perquè la pàtria viu en perill.

La pàtria em crida, com fill volgut
perquè la lliuri d'esclavitud.

Lluitant sens mada triomfarem,
la nova vida conquerirem.

No ploreu mare, no ploreu més
per si el fill vostre no torna més.

Morir en la lluita no és deshonra.
Ja per la pàtria floreix el llor.

Penseu que el fill si l'arma empuña
i lluita ho fa per Catalunya.

Per Catalunya fer triomfant
ans de sotmetre'ns morim lluitant.

Amunt, ben alta nostra bandera
que el món la vegi, noble i sincera.

Mare estimada
no ploreu més
per si el fill vostre
no torna més.

LLUIS ARTIGAS

(2n. Accèssit al Premi de Poesia del
nostre Concurs)

OS/46.711 Bon Am